

1. Τι είναι παραγωγή λέξεων;

Παραγωγή ονομάζεται ο σχηματισμός μίας λέξης από μία άλλη. Η λέξη που γίνεται από μία άλλη λέξη λέγεται παράγωγη λέξη, ενώ η λέξη από την οποία γεννήθηκε μία παράγωγη λέξη λέγεται πρωτότυπη λέξη. Την παραγωγή μπορούμε να την παρομοιάσουμε με τη γέννηση, όπου “μάννα” είναι η πρωτότυπη λέξη και “παιδί” η παράγωγη λέξη.

2. Πώς σχηματίζεται μία παράγωγη λέξη;

Θέμα πρωτότυπης λέξης + παραγωγική κατάληξη = παράγωγη λέξη.

3. Από ποιες λέξεις σχηματίζουμε παράγωγα ρήματα;

Παράγωγα ρήματα σχηματίζουμε:

α) από ουσιαστικά

β) από επίθετα

γ) από άλλα ρήματα

δ) από άκλιτες λέξεις (επιρρήματα, επιφωνήματα, ηχοποιήτες λέξεις)

ε) από φράσεις (π.χ. καλώς όρισες → καλωσορ-ίζω)

4. Παραδείγματα παραγωγών ρημάτων:

- τόν-ος (πρωτότυπη λέξη: ουσιαστικό - θέμα: τον-) + παραγωγική κατάληξη -ίζω → τον-ίζω.
- τόν-ος (πρωτότυπη λέξη: ουσιαστικό - θέμα: τον-) + παραγωγική κατάληξη -ώνω → τον-ώνω.
- αγών-ας (πρωτότυπη λέξη: ουσιαστικό - θέμα: αγων-) + παραγωγική κατάληξη -ίζομαι → αγων-ίζομαι.
- τσακ (πρωτότυπη λέξη: άκλιτη ηχοποίητη λ.- θέμα: τσακ-) + παραγωγική κατάληξη -ίζω → τσακ-ίζω.
- φέγγ-ω (πρωτότυπη λέξη: ρήμα - θέμα: φεγγ-) + παραγωγική κατάληξη -ίζω → φεγγ-ίζω.
- κοντ-ός (πρωτότυπη λέξη: επίθετο - θέμα: κοντ-) + παραγωγική κατάληξη -αίνω → κοντ-αίνω.
- κοντ-ά (πρωτότυπη λέξη: επίρρημα - θέμα: κοντ-) + παραγωγική κατάληξη -εύω → κοντ-εύω.

5. Ποιες είναι οι παραγωγικές καταλήξεις παραγωγών ρημάτων;

Ενεργητική φωνή

Μέση / Παθητική φωνή

-ίζω π.χ. βυθ-ός → βυθ-ίζω

-ίζομαι π.χ. βυθ-ός → βυθ-ίζομαι

-αίνω π.χ. θερμ-ός → θερμ-αίνω	-αίνομαι π.χ. θερμ-ός → θερμ-αίνομαι
-ώνω π.χ. έν-ας → εν-ώνω	-ώνομαι π.χ. έν-ας → εν-ώνομαι
-εύω π.χ. δημόσι-ος → δημοσι-εύω	-εύομαι π.χ. δημόσι-ος → δημοσι-εύομαι
-άζω π.χ. γυμν-ός → γυμν-άζω	-άζομαι π.χ. γυμν-ός → γυμν-άζομαι
-ιάζω π.χ. ταίρ-ι → ταιρ-ιάζω	-ιάζομαι π.χ. ταίρ-ι → ταιρ-ιάζομαι

6. Άλλες σπανιότερες παραγωγικές καταλήξεις παράγωγων ρημάτων είναι τα παρακάτω γραμματικά μορφήματα (θαμιστικά ρήματα):

- βολώ π.χ. πέτρ-α → πετρ-ο-βολώ (= ρίχνω συνέχεια πέτρες - Σημασία: ρίξιμο συνεχές).
- βολώ π.χ. μόσκ-ος → μοσκ-ο-βολώ (= βγάζω άφθονη μοσκοβολιά - Σημασία: αφθονία).
- κοπώ π.χ. γλέντ-ι → γλεντ-ο-κοπώ (=γλεντώ ασταμάτητα - Σημασία: ενέργεια ακατάπαυστη).
- μανώ π.χ. λύσσ-α → λυσσ-ο-μανώ (=συμπεριφέρομαι σαν λυσσασμένος - Σημασία: ένταση ενέργειας).
- λογώ π.χ. άνθ-ος → ανθ-ο-λογώ (= διαλέγω και μαζεύω συνέχεια άνθη- Σημασία: μαζεύω συνέχεια).
- λογώ π.χ. κακ-ό → κακ-ο-λογώ (= λέω συχνά κακά λόγια για κάποιον - Σημασία: λέω συχνά ό,τι φανερώνει το θέμα της πρωτότυπης λέξης).

7. Εργασία:

Βρείτε 10 παράγωγα ρήματα και γράψετε κείμενο μίας παραγράφου, που να τα περιλαμβάνει.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΡΗΜΑΤΑ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1. Από ποιες λέξεις παράγονται τα παρακάτω ρήματα:

- αρρωσταίνω →
- ασφαλίζω →
- βελάζω →
- γαβγίζω →
- γυμνάζομαι →
- δημοσιεύω →
- δουλεύω →
- εικονίζομαι →
- ελευθερώνω →

- εμπιστεύομαι →
- ενώνω →
- εργάζομαι →
- θαυμάζω →
- θερμαίνομαι →
- κερδίζω →
- κολακεύω →
- κοπανίζω →
- λιανίζω →
- λιγοστεύω →
- μαυρίζω →
- μοιράζω →
- μανιάζω →
- μορφώνομαι →
- παραξενεύομαι →
- πιστεύω →
- πλανεύομαι →
- πολιτεύομαι →
- σιμώνω →
- σκοτώνω →
- στεγάζομαι →
- στερεώνω →
- σωριάζω →
- ταξιδεύω →
- τερματίζω →
- τροχίζω →
- φεγγίζω →
- φυτεύω →
- φωτίζομαι →
- χαρακτηρίζομαι →

- ψηφίζω →

- Απαντήστε και βαθμολογήστε τον εαυτό σας. Κάθε σωστή απάντηση 0,50 της μονάδας (40 ρήματα x 0,50 = βαθμός 20). Χρησιμοποιήσετε ετυμολογικό λεξικό και Καλή Επιτυχία!

2. Να παραγάγετε ρήματα από τις παρακάτω λέξεις:

- αγνάντια →

- αγώνας →

- ανάγκη →

- αντάμα →

- άξιος →

- βαθύς →

- βέβαιος →

- βίγλα →

- βλαστός →

- βυθός →

- γεύμα →

- γύρω →

- δίκαιος →

- δίκη →

- ενήμερος →

- θάλασσα →

- θέρος →

- κοντά →

- μάτι →

- ξένος →

- ξενιτιά →

- παγίδα →

- παρουσία →

- πλήθος →

- πρόβλημα →

- σταυρός →
- συγγενής →
- σφάγιο →
- σχήμα →
- σχόλιο →
- τόνος →
- τριγύρω →
- υγιής →
- φαρδύς →
- φήμη →
- χορτάρι →
- χρέος →
- χρήσιμος →
- ψώρα →
- ώριμος →

- Απαντήστε και βαθμολογήστε τον εαυτό σας. Κάθε σωστή απάντηση 0,50 μονάδας (40 λέξεις x 0,50 = βαθμός 20). Οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να απαντούν με ακρίβεια και επιμέλεια, με μπλε και μαύρο, τονίζοντας με μαύρο τα πιο σημαντικά. Καλή Επιτυχία!

Δείτε παρακάτω τις απαντήσεις των ασκήσεων κι επαληθεύσετε τις απαντήσεις σας:

1. Από ποιες λέξεις παράγονται τα παρακάτω ρήματα:

- αρρωσταίνω → από το επίθετο άρρωστ-ος + παραγωγική κατάληξη -αίνω.
- ασφαλίζω → από το επίθετο ασφαλ-ής + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- βελάζω → από το επιφώνημα μπε > βε -λ- (για ευφωνία) + παραγωγική κατάληξη -άζω.
- γαβγίζω → από το επιφώνημα γαβ + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- γυμνάζομαι → από το επίθετο γυμν-ός + παραγωγική κατάληξη -άζομαι.
- δημοσιεύω → από το επίθετο δημόσι-ος + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- δουλεύω → από το ουσιαστικοποιημένο επίθετο δούλ-ος + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- εικονίζομαι → από το ουσιαστικό η εικόν-α + παραγωγική κατάληξη -ίζομαι.
- ελευθερώνω → από το επίθετο ελεύθερ-ος + παραγωγική κατάληξη -ώνω.

- εμπιστεύομαι → από το επίθετο έμπιστ-ος + παραγωγική κατάληξη -εύομαι.
- ενώνω → από το αριθμητικό επίθετο έν-ας + παραγωγική κατάληξη -ώνω.
- εργάζομαι → από το ουσιαστικό το έργ-ο + παραγωγική κατάληξη -άζομαι.
- θαυμάζω → από το ουσιαστικό το θαύμα + παραγωγική κατάληξη -άζω.
- θερμαίνομαι → από το επίθετο θερμ-ός + παραγωγική κατάληξη -αίνομαι.
- κερδίζω → από το ουσιαστικό το κέρδ-ος + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- κολακεύω → από το ουσιαστικό ο κόλακ-ας + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- κοπανίζω → από το ουσιαστικό ο κόπαν-ος + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- λιανίζω → από το επίθετο λιαν-ός + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- λιγοστεύω → από το επίθετο λιγοστ-ός + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- μαυρίζω → από το επίθετο μαύρ-ος + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- μοιράζω → από το ουσιαστικό η μοίρ-α + παραγωγική κατάληξη -άζω.
- μανιάζω → από το ουσιαστικό η μανί-α + παραγωγική κατάληξη -άζω.
- μορφώνομαι → από το ουσιαστικό η μορφ-ή + παραγωγική κατάληξη -ώνομαι.
- παραξενεύομαι → από το επίθετο παράξεν-ος + παραγωγική κατάληξη -εύομαι.
- πιστεύω → από το ουσιαστικό η πίστ-η + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- πλανεύομαι → από το επίθετο πλάν-ος + παραγωγική κατάληξη -εύομαι.
- πολιτεύομαι → από το ουσιαστικό ο πολίτ-ης + παραγωγική κατάληξη -εύομαι.
- σιμώνω → από το επίρρημα σιμ-ά + παραγωγική κατάληξη -ώνω.
- σκοτώνω → από το ουσιαστικό το σκότ-ος + παραγωγική κατάληξη -ώνω.
- στεγάζομαι → από το ουσιαστικό η στέγ-η + παραγωγική κατάληξη -άζομαι.
- στερεώνω → από το επίθετο στερε-ός + παραγωγική κατάληξη -ώνω.
- σωριάζω → από το ουσιαστικό ο σωρ-ός + παραγωγική κατάληξη -ιάζω.
- ταξιδεύω → από το ουσιαστικό το ταξίδ-ι + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- τερματίζω → από το ουσιαστικό το τέρμα (γεν. τέρματ-ος) + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- τροχίζω → από το ουσιαστικό ο τροχ-ός + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- φεγγίζω → από το ρήμα φέγγ-ω + παραγωγική κατάληξη -ίζω.
- φυτεύω → από το ουσιαστικό το φυτ-ό + παραγωγική κατάληξη -εύω.
- φωτίζομαι → από το ουσιαστικό το φως (γεν. φωτ-ός) + παραγωγική κατάληξη -ίζομαι.
- χαρακτηρίζομαι → από το ουσιαστικό ο χαρακτήρ-ας + παραγωγική κατάληξη -ίζομαι.

- ψηφίζω → από το ουσιαστικό η ψήφ-ος + παραγωγική κατάληξη -ίζω.

2. Να παραγάγετε ρήματα από τις παρακάτω λέξεις:

- αγνάντια → αγναντ-εύω
- αγώνας → αγων-ίζομαι
- ανάγκη → αναγκ-άζω, αναγκ-άζομαι
- αντάμα → ανταμ-ώνω
- άξιος → αρχ. άξιόω > άξιῶ > αξι-ώνω, αξι-ώνομαι
- βαθύς → βαθ-αίνω
- βέβαιος → βεβαι-ώνω, βεβαι-ώνομαι
- βίγλα → βιγλ-ίζω
- βλαστός → α) βλαστ-αίνω και β) βλαστ-ίζω
- βυθός → βυθ-ίζω, βυθ-ίζομαι
- γεύμα (γεύματ-ος) → γευματ-ίζω
- γύρος (ο, ουσ.), γύρω (επίρρ.) → α) γυρ-ίζω και β) γυρ-εύω
- δίκαιος → δικαι-ώνω, δικαι-ώνομαι
- δίκη → δικ-άζω, δικ-άζομαι
- ενήμερος → ενημερ-ώνω, ενημερ-ώνομαι
- θάλασσα → θαλασσ-ώνω
- θέρος → θερ-ίζω, θερ-ίζομαι
- κοντά → κοντ-εύω
- μάτι → ματ-ιάζω, ματ-ιάζομαι
- ξένος → ξεν-ίζω
- ξενιτιά → ξενιτ-εύομαι
- παγίδα → παγιδ-εύω, παγιδ-εύομαι
- παρουσία → παρουσι-άζω, παρουσι-άζομαι
- πλήθος → πληθ-αίνω
- πρόβλημα (γεν. προβλήματ-ος) → προβληματ-ίζω, προβληματ-ίζομαι
- σταυρός → σταυρ-ώνω, σταυρ-ώνομαι
- συγγενής → συγγεν-εύω

- σφάγιο → σφαγι-άζω, σφαγι-άζομαι
- σχήμα (γεν. σχήματ-ος) → σχηματ-ίζω, σχηματ-ίζομαι
- σχόλιο → σχολι-άζω, σχολι-άζομαι
- τόνος → α) τον-ώνω, τον-ώνομαι και β) τον-ίζω, τον-ίζομαι
- τριγύρω → τριγυρ-ίζω, τριγυρ-ίζομαι
- υγιής → υγι-αίνω
- φαρδύς → φαρδ-αίνω
- φήμη → φημ-ίζω, φημ-ίζομαι
- χορτάρι → χορταρ-ιάζω
- χρέος → χρε-ώνω, χρε-ώνομαι
- χρήσιμος → χρησιμ-εύω
- ψώρα → ψωρ-ιάζω
- ώριμος → ωριμ-άζω